

Др ВЕСНА КИЛИБАРДА

ДЈЕЛО РАДОВАНА ЗОГОВИЋА НА ИТАЛИЈАНСКОМ ЈЕЗИКУ

Пјесничко дјело Радована Зоговића превођено је на више страних језика: руски, пољски, чешки, бугарски, албански, мађарски, јерменски, грузијски, италијански, енглески и шпански. Верзије су објављиване у посебним издањима, антологијама и периодичним публикацијама.¹ Од западноевропских језика на италијанском је сачињено највише превода, али нијесу сви и објављени.²

Према Аранитовићевој *Библиографији Радована Зоговића*, након руског и албанског превода из 1945. године, чешког, бугарског и два пољска из 1946, *Пјесма о биографији друџа Тити* појавила се 1947. године у још једном бугарском преводу, као и у словеначкој и италијанској верзији.³ Италијански превод издала је Заједница Италијана Истре и Ријеке. У кратком слову предговора преводилац Освалдо Раму наводи да је његов превод довршен још у децембру 1945. и да је читан

¹ Добрило Аранитовић, *Библиографија Радована Зоговића (1925-1993)*, Радован Зоговић 1907-1986, ЦАНУ, Споменица преминулим члановима Академије - Св. 8, Подгорица, 1994.

² Пјесма *Љејиња киша* из 1939. године објављена је на енглеском језику (Summer Rain. Translated by Walter Morison. - New Road, Directions in european art and letters. Edited by Fred Marnan, London, 1945, 200-201). Пет пјесма објављено је на Куби на шпанском језику (Rebanos abandonados. Carta per mensajero. Murmullo seco, afonico sobre los bosques. La fluvia de verano en Metoquia. Platano mojado. - Versiones de Francisco de Oraa. - *Union*, XI/1972, 4, 9-19). Summer Rain и Rebanos abandonados прештампани су у: *Collection of Writing in Montenegro*. Montenegro P.E.N. Centre, Cetiње, 1992, 23-24.

³ *Canto sulla biografia del compagno Tito*. Traduzione di Osvaldo Ramous. Edito a cura dell' Unione degli Italiani dell' Istria e di Fiume, Tipografia del Popolo, Fiume, 1947, 33.

на Радио-Ријеци 1. јануара 1946. године.⁴ Исте године објављен је у ријечком листу *La Voce del Popolo*, али тај податак, могуће због теже доступности публикације, Аранитовић не биљежи. Преводац се у предговору укратко осврће на свој преводачки рад, истичући да је превести на италијански језик Зоговићеву оригиналност, која се показује кроз "спонтано и живо смјењивање слика", снагу, која се очитује у "структури и елаборацији стиха", често представљало тежак и скоро немогућ задатак, који је захтијевао да се покатак одпредјељује за смисаону на штету формалне вјерности оригиналу, док је понегдје био принуђен да жртвује у обрнутом смјеру. Сам преводац наводи да није строго поштовао смјењивање рима, које су у верзији заступљене без строгог правила, а понекад их замјењују асонанце. Са Рамуовом искреном оцјеном властитог превода и данас се можемо сагласити.

Цјеловит превод свих пет пјевања пропраћен је на крају и непотписаним *Напоменама*. Ту су описане околности у којима је поема, не као поетска биографија, већ као полемика о Титовој биографији, настала октобра 1943. године, у селу Бусије код Кључа. Наводи се да је аутор ову пјесму испјевао у жељи да оповргне скандалозне и клеветничке написе "реакционарних листова", те да је, још у току II свјетског рата, у више наврата шатампана и шапирографисана, а потом и превеђена на разне језике.

Поред овога, на италијанском језику постоји до данас необјављени превод још неколико Зоговићевих пјесама. Ради се о италијанским верзијама избора из поезије Радована Зоговића којим је Милорад Стојовић овог пјесника представио у својој *Анџолоџији црногорске поезије XX вијека* (Графички завод, Титоград-Обод, Цетиње, 1972, стр. 41-51). Препјеване су три од дванаест пјесама о Али Бинаку (прва, осма и девета) из циклуса *Дошљаци (I Canti di Ali Binak)*, уз три пјесме из збирке *Арџикулисана ријеч* (Просвета, Београд, 1965): *Кула ћућања (La torre del silenzio)* испјевана 1954. године, *Јаблан њред њрозором (Il pioppo davanti alla finestra)* из 1952. и *Инсџрукција маслини (Istruzione all' ulivo)* настала 1958. И поезију Радована Зоговића, као и ону преосталих двадесет и шест пјесника из Стојовићеве *Анџолоџије*, препјевао је Ерос Секви, књижевник, научник, публициста, преводац и дугогодишњи професор на Катедри за италијански језик и књижевност Филолошког факултета у Београду.⁵ Он је вјерно пренио смисао Зоговићевих сти-

⁴ Освалдо Раму (Osvaldo Ramous), неохерметички пјесник, члан Удружења књижевника Хрватске и директор драме Казалишта "Иван Зајц" на Ријеци, био је у то вријеме водећи преводац на италијански језик.

⁵ Ерос Секви (Eros Sequi, 1912-1995), образовани Италијан, стицајем животних околности изабрао је за своју другу домовину Југославију, оставивши у њеној култури значајан и неизбрисив траг. Уп. Мирка Зоговић, Подсећања: Ерос Секви. - *Полиџика*, субота, 24. август 1996.

хова, мада они, лишени свог лексичког богатства, непреводивих црногорских архаизама и локализама, на чијој основи Зоговић гради и нове ријечи, у италијанској верзији дјелују извјесно огољени. У пјесмама из *Арђикулисане ријечи* Секви није успио да сачува Зоговићево укрштено римовање по звучности. Једини примјерак овог италијанског превода поезије Радована Зоговића похрањен је данас код пјесника и критичара из Подгорице Сретена Перовића.⁶

На италијанском језику, поред стихова, у раздобљу од краја 1946. до средине 1947. године штампани су, у културно-књижевном часопису италијанске мањине у Истри *30 giorni*, покренутом по завршетку II свјетског рата, и различити Зоговићеви полемичко-критички чланци, већ претходно објављени у *Борби*, *Полијици*, *Рејублици* и другим гласилима на српском, хрватском и словеначком језику. Према Араниновићевом попису укупно их је пет: *Поводом једне балетске премијере у Београдском позоришћу*, *Реферат на I конгресу књижевника Југославије у Београду*, *Биљешка о изв. синтетичкој умјетности*, *Примјер како не треба правити "Примјере књижевности"*, *Поводом сјошће годишњице "Горског вијенца"* (предавање на прослави на Цетињу).⁷

У контексту ријечи о преводима поезије Радована Зоговића на западноевропске, односно романске језике сматрам примјереним поменути овдје и новији податак о преводу његове двије пјесме (*Мејохијска љеиња киша* и *Пусија сјада*) на галицијски језик *ѓаљеѓо*, у обимној и луксузно опремљеној антологији јужнословенске поезије XX вијека (која укључује и бугарску). Антологија је недавно објављена у Шпанији под насловом *Земља, море и мјесец*, а избор, превод и предговор сачинила је Урсула Хајнце де Лоренцо.⁸ У антологији је заступљено осам-

⁶ Према Перовићевој тврдњи објављивање италијанске верзије Стојовићеве антологије било је предвиђено једним актом о културној сарадњи Италије и Југославије из 70-тих година, а није остварено стога што домаћа страна није извршила свој дио преузетих обавеза. Такође према Сретену Перовићу, истарска пјесникиња Лоредана Бољун (L. Vogliun) намјерава да препјева његов избор из црногорске модерне, који би, заједно са постојећом италијанском верзијом Стојовићеве антологије, требало у догледно вријеме да објави неки од савремених истарских издавача.

⁷ A proposito della "prima" del balletto del teatro di Belgrado. - *30 giorni*, II/1946, 11, 305-307; Al congresso degli scrittori jugoslavi. - *30 giorni*, II/1946, 12, 325-332; Una nota sull' arte sintetica. - *30 giorni*, III/1947, 5, 124-126; Un esempio di come non vanno compilate le antologie letterarie. - *30 giorni*, III/1947, 6-7, 159-167; Il centenario del "Serto della Montagna". - *30 giorni*, III/1947, 6-7, 168-169.

⁸ *Terra, mar e lume*. Poesia de Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Croacia, Eslovenia, Macedonia, Montenegro e Serbia. Xunta de Galicia (Centro de investigacions linguistica e literarias Ramon Pineiro), Introduccion, seleccion e tradicion de Ursula Heinze de Lorenzo, Graficas Duher, Pontevedra, 1996.

наест црногорских пјесника, у хронолошком распону од Риста Ратковића до Игора Маројевића.⁹

Овај кратки прилог о преводима поезије Радована Зоговића на италијански језик сачињен је са увјерењем да се сваки, ма колико скроман податак о рецепцији писца у некој страниој књижевности и култури може, у одређеном контексту, показати занимљивим и корисним у сагледавању цјелокупног мозаика живота једног пјесничког дјела у разним временима и на различитим просторима.

Dr Vesna Kilibarda

L'OPERA POETICA DI RADOVAN ZOGOVIC' IN LINGUA ITALIANA

Riassunto

La poesia di Radovan Zogović e' stata tradotta in molte lingue straniere: russa, polacca, ceca, bulgara, albanese, ungherese, armena, georgiana, italiana, inglese e spagnola. Di tutte le lingue dell' Europa occidentale l'italiano risulta la lingua nella quale e' apparso il maggior numero delle traduzioni della poesia di Zogović, nonostante che non tutte siano state pubblicate.

Il *Canto sulla biografia del compagno Tito* e' stato tradotto nel dicembre del 1945 da Osvaldo Ramous di Fiume, poeta e il piu' noto traduttore d' italiano nei primi anni del secondo dopoguerra. La versione e' stata pubblicata in un volume nel 1947, edita dall' Unione degli Italiani dell' Istria e di Fiume, con aggiunta di *Note* dove si spiega come e' nata questa, che piu' di una biografia poetica, e' una polemica con la versione "reazionaria" sulla biografia del capo dei comunisti jugoslavi.

Esistono anche delle traduzioni di alcune poesie di Zogović mai pubblicate, conservate in un archivio privato. Si tratta di una scelta, preparata per l' *Antologia della poesia montenegrina* (1972), a cura di Milorad Stojović, tradotta in italiano de Eros Sequi. Comprende tre dei dodici *Canti su Ali Binak* e tre poesie ancora: *La torre del silenzio*, *Il pioppo davanti ala finestra* e *I Istruzione all' ulivo*.

Nel periodo tra la fine del 1946 e la meta' del 1947 nella rivista di cultura della minoranza italiana nell' Istria, *30 giorni*, sono stati pubblicati in versione italiana cinque articoli di carattere politico-critico di Radovan Zogović, gia' apparsi nei piu' importanti giornali jugoslavi dell' epoca.

⁹ Поезија Р. Зоговића, пјесме *Chiuvia de veran* и *Rabanos abandonados*, објављена је на стр. 282-283, а кратка биљешка о пјеснику на стр. 276 ове антологије.